№ 113—ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—№ 113

Հրատարակվում է չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի օրերը։
Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, կէս տարուանը 6 ռուբլի, 3 ամսուանը 3 ռ. և մի ամսուանը 1 ռ.։
Առանձին համարը 7 կոպէկ։

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է խմբագրատանը և Կենդրոնական գրավաճառանոցում։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Ардзаганкъ".
կամ՝ Tiflis, Rédaction „Ardzagang".

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Խմբագրութիւնը բաց է ամենայն օր 10—1 ժամը (բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

Հոկտեմբերի 1-ից «Արձագանք»-ին ստորագրուողները վճարելու են երեք ռուբլի։

Կարելի է ստորագրուել խմբագրատանը և Կենդրոնական գրավաճառանոցում։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. — In Wort und Bild. Առևտրական դաշնագրի մշակումը Ռուսաստանի և Պարսկաստանի միջև։ Դասաւանդութիւնը ռուսական միջին դպրոցներում։ Թիֆլ. դատարանների նոր շինութեան հիմքի օրհնութիւնը։ Կաղզուանից։ Պ. Փօրկատի։ Տիկին Սափարովա-Ռբաշիձէ։ Յոգեկան հիւանդութեան դէպքեր Աստարխանում։ Փիլիպպօլի ցուցահանդէսը։ Մշոյ լեռնցիների մասին մի քանի տեղեկութիւններ։ Պաշտօնական տեղեկութիւններ խօլերայի մասին։

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.—Դպիր Ս. Տ. Ս. Ճահազիզեան։ Ծիծաղի տօպրակ։

ՖԵԼԻԵՏՕՆ.—Աստառ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Դալլաք Մուրադ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

ԶԱՆԱԶԱՆ։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

In Wort und Bild *)

In Wort und Bild! Ահա այն վայելուչ և միակ յարմար անունը, որ կարելի է տալ այն բազմավաստակ գործին, որ գլուխ են բերել Ներսիսեան դպրանոցի աշակերտները վերջին երկու ամառուան արձակուրդներին ճանապարհորդելիս։

Ո՛րքան մեծ կրթողական նշանակութիւն ունեն այդ տեսակ ճանապարհորդութիւնները ուսանող սերնդի համար, և մանաւանդ ո՛րքան աճագին գիտակցական, իրական ծառայութիւն է մատուցանում ճանապարհորդութեանց այդ տեսակ նկարագիրն ընդանուր հասարակութեան, համայն ազգին՝ բացարձակօրէն նորա առջևը դնելով իւր հայրենեաց անցեալն ու ներկան, խօսքով և պատկերով, հայրենի աշխարհի հին և նոր պատկերները, ասես թէ մի Laterna magica-ի մէջ ամփոփած,—աւելորդ է այստեղ երկարօրէն բացատրել, քանի որ գործը ինքը իւր համար է խօսում, և քանի որ ասածներիս մէջ համոզուելու համար միակ մի հնար կայ՝ այն է անմիջապէս, անձամբ ծանօթանալ այդ գործին։ Բաւական է ասել, որ համանման ձեռնարկութեան ազգային - դաստիարակական անհուն նշանակութիւնը քաջ ըմբռնելով, մեծ, տաղանդաւոր, գիտնական, բանաստեղծ մարդիկ իրանց ամբողջ կեանքն ու էութիւնը նուիրել են այդ վսեմ գործին։ Ո՞ր բանասէր և գրագէտ մարդուն յայտնի չէ գերմանացի մեծ բանաստեղծ մատենագիր Շեֆֆէլի անունը, որ ամբողջ Գերմանիան ոտքի տակ առած, անդուլ պտտելով ամեն մի խորշ ու անկիւն, երգել, նկարագրել և նկարել է նորան։ Ո՞վ չէ յիշում, որ հանգուցեալ արքեդուքս Ռուդոլֆ, Աւստրիայի վաղաթառամ թագաժառանգը, իրան առաջնորդ և օգնական ունենալով գիտնական անձինք, իւր իսկ անձնական մասնակցութեամբ, աննման տոկունութեամբ ու եռանդով գլուխ էր հանել այն լայնածաւալ վաստակը, որ կրում է Oesterreich-Ungarische Monarchie in Wort und Bild տիտղոսը (Աւստրո Հունգարական միապետութիւնը բանիւ և պատկերով)։ Վերջապէս ո՞ւմ չեն յայտնի մեր բազմաշխատ հայր Ալիշեանի գործերը։

Բայց այն, որ կատարվում է քաղաքակիրթ Եւրոպայում մեծ դիրքով, ընդարձակ ծաւալով և մեծ մարդոց աջակցութեամբ ու մասնակցութեամբ, այսօր մեզ մօտ կատարուած է, թէև անշուշտ համեմատօրէն, համեմատաբար սահմանափակ շրջանակի մէջ,—մատաղ սերնդի, դպրոցի սաների ձեռքով։ Քար պիտի լինի այն մարդոց սիրտը, որ չը շարժուի, չը յուզուի լոկ այդ իրողութիւնից։ Մանկահասակ տղայք, բանիմաց ուսուցչի առաջնորդութեամբ, գրում ու գծում են աշխարհիս մի կտորի հարազատ պատկերը, ներկայացնում են նորա անցեալն ու ներկան, արդարև, առանց յաւակնութիւն ունենալու գիտութեան այդ ճիւղի խըստագոյն պահանջներին լիովին պատասխանած լինելու—այնպիսի գողտրիկ ամբողջութեամբ, որ տեսնողը հիանում է և բուռն զգացմանց ենթակայ, պահանջ է զգում սրտի խորքից շնորհակալ լինելու այդ գործի ինիցիատորներին և պատրաստողներին։

Պ. Իսահակ Յարութիւնեանցը, որ հմուտ և գիտակ է գործին, այդ ձեռնարկութեանը գլուխ և ղեկավար է հանդիսացել։ Ասում եմ հիանում է մարդ տեսնելով այն մեծաքանակ ժողովածուն, որ պարունակում է իւր մէջ բոյսերի, ծաղիկների, ծառի տերևների, փոքրիկ սողունների, զեռունների, քարերի ու հանքերի տեսակներ, ամենայն խնամքով պահուած, մակագրուած, ուսումնասիրուած։

Նշանաւոր են մանաւանդ ճենադեղով (տուշ) և մատիտով նկարած՝ վանքերի ու աւերակների տեսարանները։ Աշակերտներից մանաւանդ երկուսը՝ Մամաջանեան և Գ. Օքրոյեան այնպիսի մեծ ընդունակութիւն են ցոյց տուել նկարչութեան մէջ, որ ցերեկի պէս պարզ երևում է նրանց փայլուն տաղանդը։ Հետաքրքրուողը թող գնայ տեսնէ օրինակի համար հետևեալ նկարները.

Ա) Մամաջանեանցի (ճենադեղով նկարած)՝

1) Սևանայ Առաքելոց վանքի հարաւային և արևմտեան դռները։ Մի նուրբ մանրակրկիտ ընդօրինակութիւն այդ վերին աստիճանի նրբաքանդակ, հիւսուած դրուագներով (Flechtwerk Ornament) հարուստ փայտեայ կերտուածների և խաչարձանների.

2) Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ (Կեչառու).

3) Այրիվանք (Սևանայ լճափին).

4) Բջնու Սուրբ Աստուածածին (Գրիգոր Մագիստրոսի շինած).

5) Կիրանց վանք (Ղազախ)։

Բ) Գ. Օքրոյեանցի (մատիտով նկարած)՝

1) Կիրանց վանք.

2) Սուրբ Յարութեան եկեղեցի (Դաբաշչկակ).

3) Մարէվանք (նոյն տեղում).

4) Գօշավանք (Ղազախ).

Այդ բոլորի մէջ աչքի են ընկնում նախ՝ մատիտ և ճենադեղ գործածելու հմտութիւն, երկրորդ՝ լոյսերի և ստուերների մասին բաւականին հասկացողութիւն և երրորդ, որ գլխաւորն է, ճիշդ ընդօրինակելու, համաչափութիւնը խըստութեամբ պահպանելու և պերսպեկտիվայի կանոնների մէջ ունեցած բաւականին վարժութիւն։ Օքրոյեանի նկարների մէջ գծերի կանոնաւորութիւնն ու ճշտութիւնը աւելի խիստ է պահպանուած և լոյսերի ու ստուերների գեղարուեստական ներդաշնակութեան ու դիւրեկանութեան մէջ աւելի ճաշակ է երևում։

Բայց այդ գեղեցիկ նկարները և այդ նկարող աշակերտներն իրանց գոյութեամբ պարտական են իրանց ուսուցչին — պ. Ճամշինեանցին։

Մենք քանիցս առիթ ենք ունեցել «Արձագանքի» էջերում պ. Ճամշինեանցի՝ իբրև նկարչի մասին խօսելու։ Բարեկամական անկեղծ սրտի թելադրութեամբ առանց որևէ կողմնապահութեան, ըստ մեր հասկացողութեան, քննութեան ենք առել նորա հանդէս գրուած գործերը և համարձակ շեշտել ենք նորա առաւելութիւններն ու թերութիւնները։ Այսօր մենք նորա հետ ծանօթանում ենք իբրև ուսուցչի հետ և մենք բերկրութեամբ պիտի խոստովանենք, որ պ. Ճամշինեանը նկարչութեան ուսուցիչ է, բառիս բուն առմամբ։ Եւ այդ դիւրին բան չէ, վասն զի այլ է գիտենալ, և այլ է ուսուցանել։ Պ. Ճամշինեանի գերազանցութիւնը իբրև ուսուցիչ հէնց նորա մէջն է, որ նա ինքը նկարչական արուեստը բազմակողմանի է ըմբռնել և մշակել։

Յայտնի է, որ այս կամ այն աշակերտը ինչպէս գիտութեան, նոյնպէս և նկարչութեան այս կամ այն ճիւղին աւելի է համակրում, դորանում աւելի ընդունակութիւն և սէր է յայտնում։ Ուստի և նկարչութեան ուսուցիչ կարող է լինել նա, որ աշակերտին կըտայ հիմնական գաղափար և վարժութիւն թէ դաշտանկար (պէյզաժ), թէ ժանր, թէ կենդանագիր (պօրտրէտ) նկարելու։ Նկարչութեան մէջ գլխաւորը նկարն է (dessin), այսինքն՝ դիտած առարկայի ճիշդ ընդօրինակութիւնը իւր դիտակէտից։

Նկարը նկարչութեան հիմնաքարն է, իսկ այնուհետև գոյների, լոյսերի, ստուերների առաւել կամ նուազ չափով մշակելն ու տեխնիկան իւր կատարելութեան հասցնելը նկարչութեան բարձրագոյն դպրոցների ու նկարչի սեպհական տաղանդի գործ են։

Ներսիսեան դպրանոցը, մեր կարծիքով, իւր գոյութեան ամբողջ ընթացքում, նկարչութեանը այդպիսի խնամք չէ ցոյց տուել և այդպիսի արդիւնաւոր հետևանքի չէ հասել։

Ես շատ լաւ յիշում եմ այն երանելի ժամանակները, երբ մեզ շաբաթը մի անգամ նկարչութիւն էին սովորեցնում։ Տետրակը, մատիտը և մանաւանդ անխուսափելի ռեզինկան առած գնում նստում էինք մեծ դահլիճում։ Գալիս էր պ. Ս. և ամենքիս առջևը, ըստ իւր բարեհայեցողութեան, մի-մի հատ Hermes-ի վիմագիր օրինակներ դնելով, իւր ձեռքով սրում էր մատիտներս ու հեռանալով դահլիճի միւս ծայրը, իւր ուժեղ բարիտոն ձայնով հնչեցնում էր՝ «Նը-կա-րե-ցէք»։ Այնուհետև ինքը խորասուզվում էր մըտածմանց մէջ, կամ նստած՝ իւր համար մի բան էր գծում, լռութեան մէջ ժամանակ առ ժամանակ հնչեցնելով իւր միակերպ, ստերեոտիպ «Նը-կա-րե-ցէք»ը։

Իսկ մենք, մինչ նա գլուխը քաշ իւր բանին էր, շշուկով խտիլաթ էինք անում, մէկը կամ միւսը, ոտքի ծայրերով մօտենում էր պատուհանին և Hermes-ն ու թուղթը լոյսի կողմը ապակուն պէծ արած, հանգիստ խղճմտանքով ընդօրինակում էր իրան տուած «ականջը», «բերանը», «քթի կտորը», ոչխարի կամ եզան գլուխը, կամ յետևի երկու ոտը և այլն։ Մի ուրիշն էլ, ժամանակ չը կորցնելու համար, հետևեալ դասի առարկան էր բերան սերտում, բարակ մըթմըթոցով։ Եւ երբ այդ տզզոցը զօրեղանալով, ազդում էր ուսուցչի լռութեան վրայ, պ. Ս. տեղից վեր էր կենում, ու մի ընդհանուր ինսպեկցիա անելով, մօտենում էր սորան կամ նորան, մի ակնթարթում ռեզինով անխնայ ոչնչացնում էր ապակու շնորհիւ գլուխ բերած «ստեղծագործութիւնը» ու ցոյց տալու համար, ըսկսում էր ինքը նկարել։ Հէնց նոր էր սկսած լինում, և ահա զանգակը հնչեցնում էին ու... մնաս բարեաւ նկարչութիւն մինչև միւս շաբաթ. . .*)։

Վերջացնելով մեր խօսքը, հարկ եմ համարում ասել, որ եթէ աշակերտների այդ աշխատութիւնը, կարևոր խմբագրութեամբ, օր առաջ պատկերազարդ լոյս ընծայուէր, ըստ մեր կարծեաց դա ամեն մի հայի սեղանի կարևորագոյն զարդերից մինը պիտի լինէր։

Յ.-Հ. Լ[illegible]։

---

*) Բանիւ և պատկերով։

*) Ինչ աներ խեղճ ուսուցիչն էլ։ Շաբաթը մի դաս էր նշանակած, իսկ դորա էլ կէսը պիտի յատկացուէր երկրաչափական գծագրութեան։

⁂

Այն առևտրական նոր դաշնագիրը Պարսկաստանի հետ, որ մշակվում է ներկայումս, խոստանում է, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, մեծամեծ օգուտներ Ռուսաստանին։ Բացի այն, որ ռուսաց ապրանքները մեծամեծ արտօնութիւններ պէտք է վայելեն մաքսի կողմից, դաշնագիրը պէտք է վերջ դնէ այն մաքսային անկարգութիւններին, որոնք տեղի ունեն Պարսկաստանում և որոնք ներկայումս աւելի ծանր են Ռուսաստանից ապրանք արտահանողների համար քան նոյն իսկ մաքսերը։

⁂

Լուսաւորութեան նախարարութիւնը ձգտելով դասաւանդութիւնը դիւրացնել ռուսական միջին դպրոցներում, ուսումնարանական շրջանների հոգաբարձուների միջոցով առաջադրութիւն է արել գիմնազիօնների և ռէալական դպրոցների տեսուչներին ուշք դարձնել դասերի բաշխման վրայ։

Ինչպէս յայտնի է, դասերի բաշխումը յանձնուած էր ցարդ մանկավարժական ժողովներին, որոնք տեսականապէս պէտք է ամենալաւ կերպիւ կազմէին դասացուցակները, որովհետև նրանց պէտք է ամենից լաւ յայտնի լինի մանկավարժական այն սկզբունքները, որոնցով պիտի ղեկավարուէին դասերի բաշխման ժամանակ։

Սակայն իրողութիւնը չ'արդարացրեց տածած յոյսը. ուստի և մտադրութիւն կար օրինակելի դասացուցակներ հրատարակելու։

Այժմ նոյն մտադրութիւնը իրագործելու համար դիմել են դպրոցների վարչութիւններին, որ նրանք հետևեալ սկզբունքներով մի մի օրինակելի դասացուցակ կազմեն և ներկայացնեն իրենց շրջանի հոգաբարձութեան, ուր վերջնական ցուցակները պիտի խմբագրուեն և գործադրութեան յանձնուեն։

Միջին դասարաններում (V և VI) միևնոյն առարկայից օրական երկու դաս թոյլ չէ տրւում, փոքր դասարաններում (I, II, III, IV) յիշողութեան իւրացնելու և գրաւոր աշխատութեան կարօտ երկու դասից

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ԱՍՏԱՌ *)

ԹԱՏՐ. ՉՈՐՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

7-րդ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՂԻՆԷՆ, ԱՍՈՐԵԱՆԸ

Սեդրակը, որ ներս է մտնում, Հեղինէն փաթաթվում է վզին ու ուզում է պաչել։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (սարսափած)։ Վա՜յ վա՜յ վա՜յ։

ՀԵՂԻՆԷՆ (զարմացած)։ Ի՞նչ եղաւ քեզ, Սեդրակ ջան, ինչից վախեցար. թէ՞ ինձ չի ճանաչեցիր։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (նորա ձեռքերին ուշադրութեամբ նայելով)։ Ես կարծում էի թէ խանջալով ինձ մորթել ես ուզում։

ՀԵՂԻՆԷՆ (քնքուշ ձայնով)։ Տօ խելքդ գլուխդ հաւաքի՛ր. հէ՛ր պիտի մորթեմ քեզ. ո՞ւր է իմ խանջալը. մէ տես, լա՛ւ տես. . .

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Բաս էլախտվայ խօսքերդ թէ՝ ես սենեակից մի սառած դիակ կարող է դուրս գալ—էն ինչ էր ապա։

ՀԵՂԻՆԷՆ (զօրաքի ծիծաղում է)։ Հա՛ հա՛ հա՛, ա՛յ դու երեխայ-երեխայ. էս մանր ձեռքերը, էս մոմեղէն մատերը մարդ մորթելու համար ստեղծած ե՞ն, և կամ՝ քեզ պէս հանճարեղ որդուն Հայաստանի սպանելու համար աշխարհ եկած ե՞ն. . .

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (մեկուսի)։ Քու հօրն ողորմի. անպիտան Շառլոթ—Քօռդէն... Հաւատաս, քեզանից պակաս քնքուշ ձեռներ ու մատներ ունենար, բայց էքա դանակը էնպէս աղավարի ցցեց հանճարեղ Մառաթի փորը, որ խեղճ մարդը հէնց ծիկս տուեց ու մեռաւ։ (Պինդ) Դէ, ասա, ինչի՞ էիր ինձ ձէն տուել։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Էս մարդը գժուել խօ չէ,—կաֆէ խմելու համար էլի. մեր կէսօրուայ կաֆէի ժամանակը չէ՞։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Բաս էլախտվայ կռիւ—մարաքան...

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Է՜հ դու էլ, ամեն դատարկ բանի վրայ ուշադրութիւն ես դարձնում։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Բաս որ մէկ պաչ խընդրեցիր, էն էլ՝ այնպիսի կծու խօսքերով, որ...

ՀԵՂԻՆԷՆ (անհամբերութեամբ)։ Օօօօ՛հ, շատ տաղտուկ ես եղած. թէ որ մէկ պաչ չի տուիր, նրա տեղ ահա՛ քեզ տասը (ուզում է փաթաթուել. Ասորեանը յետ ու յետ է նահանջում). Էլի ինչ կայ...

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Թէ ուզում ես ինձ բոլորովին հանգստացնել՝ տո՛ւր վըրէդ-գլուխդ տնտղեմ, չլինի՞ թէ մի տեղ խանջալ կամ ռէվօլվէր պահած ունենաս. այսօր երևակայութիւնս սաստիկ բորբոքուած է. . .

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Հա՛ հա՛ հա՛ — երեխա՛յ, երեխա՛յ։ Բայց թէ որ էդքան փափագում ես՝ տնտղէ. յետոյ չամաչես այդ աւելորդ կասկածամտութեանդ համար։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Լեօլիա-ջան, ես շատ լաւ գիտեմ, մինչև անգամ համոզուած եմ, որ վրէդ ոչ միայն խանջալ, այլ ասեղ անգամ չի կայ. բայց, հանգստանալու համար, էլի աւելորդ չի լինիլ, եթէ մի փոքր շրփշրփեմ քեզ (սկսում է պտրտել, և երբոր աւարտում է).

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Հ՞ը, պորտդ տեղն ընկա՞ւ, իմ սիրական տուտուց։ Դէ, արի հիմի բարիշուենք և իրար խօսք տանք միւս անգամ մին մինի սիրտ չը ցաւցնելու (գրկվում են ու պաչվռում են)։ Դէ, հիմի արի նստենք և սեղան վայելենք։

(Երբոր սեղանին մօտենում են, Ասորեանը, աչքը կերակուրի դանակների վրայ, իսկ աջ ձեռքը գրպանի մէջ ռէվօլվէր բռնած է. և ամեն անգամ, երբ Հեղինէն դանակով հաց է կտրում կամ կարագ առնում, Ասորեանը սարսափ-սարսափի է գալիս, յետ է ընկնում ու ձեռքը գըրպանն է տանում։ Ուտում են)։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Ես շատ ուրախ եմ այս մեր հաշտութեան համար, և եթէ չեմ սխալվում, մեր ամիս ու կէս կենակցութեան մէջ, այս երկրորդ անգամն է, որ ես զգում եմ մօտս մի քնքուշ կնոջ ներկայութիւն, որից բոլոր կեանքս զրկուած էի։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Ուրեմն դու բաղդաւո՞ր ես, Սեդրակ-ջան։ (Առջևը դնում է սուրճը)։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (թասը տանում է բերնին ու ախորժակով խմում է սուրճը)։ Այո՛, այո՛։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Լիապէ՞ս բաղդաւոր ես, թէ մի բան պակաս է։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (մեկուսի)։ Կարծեմ փողի մասին առարկայ պիտի բանայ. բայց խորամանկ աղուէսը շատ հեռուից ու ոլոր մոլոր ճանապարհներով է մօտենում հարցին։ (Ամուր) Ի՞նչպէս քեզ ասեմ, որ ստած չըլինիմ. ինչ բանումն է կայանում բաղդը,—այդ ես ո՛չ կեանքի փորձով գիտեմ և ոչ գրքէ կամ մարդոց պատմածքէն սովորած. բայց կարծում եմ, որ երբ մարդ զգում է, որ զանգատի տեղիք չունի, անբաղդ չէ, այդ արդէն բաղդ է. այս րոպէիս ես անբաղդ չեմ, ուրեմն պէտք է կարծել, որ բաղդաւոր եմ։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Կուզէի՞ր որ այդ վիճակդ երկար, երկար, յաւիտեան տևէր։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Օ՜, ի հարկէ։ (Մեկուսի)։ Այժմ ակներև է, որ անպատճառ փող պէտք է ուզենայ։ Լա՛ւ է, եթէ բաւականանար 15—20 մանէթով. բայց եթէ 200-ի կամ 400-ի անուններ տայ՝ ես ինչ անեմ... Էհ, կասեմ որ փող չունիմ էլի։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Բայց դու չը գիտե՞ս, որ միայնակ բաղդաւոր լինելը անհնար է. ով որ ուզում է լիապէս բաղդաւորուել, պէտք է իւր շուրջը գըտնուողներին էլ բաղդի հասցնէ։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (երեսը թթու արած)։ Այդ կախեալ է հանգամանքից։ Բայց ինչո՞ւ չէ. եթէ մարդիկ իմանային քիչով բաւականանալու. բայց այս տարիներս թանգութեան տարիներ են. ո՞վ էր լսել հացի ֆունտը 10. կոպէկ... մինչ 15—25, մի ձուն մինչև 5 կոպէկ։ Այսպիսի թանգութեան տարիները մարդս առատաձեռնութենէն մի փոքր ծոմ պիտի պահէ։ (Մեկուսի)։ Գիտեմ, գիտեմ. անպատճառ դէրխացուի, մանդիլի, շլապի, բաշմակների փող պիտի պոկէ ինձանից։ Լաւ է որ այդքան հագնելիքի 50 մանէթ գնայ, բայց եթէ աւելի պահանջէ՝ ես ո՞ր քարին տամ գլուխըս։ Էս էլ քեզ «մուֆթա կենաց յարմարութիւն»։ Թէ որ ամեն տարի էդքան էդքան կարիքներ առջևս դնէ՝ կա՛մ պիտի երթամ կախուիմ, կա՛մ մի սուտ առիթ հնարեմ ու գլխիցս ցանեմ էս տաւարի ցաւին։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Թողնենք այդ մանր հաշիւները, որոնց գումարը շահիներ ու գռօշներ են. միթէ քաղքի մէջ գաղտնիք է, որ Ասորեանները ի բնէ անտի սովորութիւն ունին կարօտեալների առջև աղքատ ձևանալու, իսկ ունևորների առջև՝ ժողովրդապետներ և մեծատուններ... Թողնենք այդ... Ես մտադիր եմ քեզ հետ այսօր ծանրաղեմ և վճռողաբար խօսելու...

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (երեսը սպրդնած և ձեռքը ռէվօլվէրին տանելով)։ Տեսնենք ինչ պէտք է ասես. բայց ինչ որ ասելու ես՝ շո՛ւտ ասա, էնտեղ ներքևումը մշակներ են ինձ սպասում. եթէ վաղօրօք նոցա չի վարձեմ, քիչ-քիչ հինգ ռուբլի զուտ կորուստ կունենամ։

---

*) Տես «Արձագանք» № 111։

աւելի չէ կարող լինել։ Դժուար դասերին միշտ պէտք հետեւեն հեշտ դասերը։

⁂

Կիրակի օրը, ամսոյս 27-ին, ժամը 1-ին կէսօրից յետոյ, Թիֆլիզի դատարանների հաստատութեանց համար նոր կառուցանող շինութեան հիմքի օրհնութեան հանդէսը կատարուեցաւ։

Մաղթանքը կատարեց Վրաստանի եկզարխոսը օրթոդոքս հոգեւորականութեան հետ 'ի միասին։ Ներկայումն երկրիս կառավարչապետի օգնական կոմս Տաուշչեվը, դատաստանական պալատի եւ նահանգական դատարանների նախագահները, անդամները, պրոկուրորները, հաշտարար դատաւորները եւ երդուեալ հաւատարմատարները, այլեւ բազմաթիւ զինուորական եւ քաղաքական ծառայութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներ։ Դատարանների նոր շինութիւնը կառուցանվում է տփկ. Ձիլոտերից գնած տեղի վրայ Երեւանեանի փողոցում։ Արքունական գանձարանը նշանակել է ծախսի համար 450,000 ռուբլի, որ տարէց-տարի կը տրուի մինչեւ 1894 թուականը, երբ շինութիւնը պէտք վերջանայ։ Տունը չորս յարկանի կլինի՝ ստորին յարկում կը տեղաւորուի գիւանը, առաջին յարկում նահանգական դատարանը, երկրորդ յարկում դատաստանական պալատը եւ վերջին երրորդ յարկում՝ սահմանադրական ատեանը (մեժեվօե պրիսուտստվիե)։ Նոյն շինութեան մէջ պէտք լինի փոքրիկ բանտ, որտեղ կը պահուեն այն կալանաւորները, որոնց մասին նախնական քննութիւնը վերջացած է եւ որոնց գործերը արդէն մտած են դատարան։ Շինութիւնը կառուցանում է ճարտարապետ Շիմկեվիչ՝ առանձին յանձնաժողովի հսկողութեան ներքոյ։

⁂

ԿԱՂԶՈՒԱՆԻՑ մեզ գրում են, որ այնտեղի դպրոցի նոր շինութեան գործը վերջանալու վրայ է։ Վիճակի յաջորդի շնորհիւ, որ այստեղ քանի մի օր մնալուց յետոյ, գնացել է ամսոյս 11-ին, պակասորդ գումարը գտնուեց փոխառութեամբ։ Իրանք հոգաբարձուք տուին 500 ռ., եկեղեցուց՝ 300 ռ.։ Կաղզուանցոց նիւթական դրութիւնը այս տարի նախանձելի չէ, որովհետեւ արգելուեցաւ այգիների պտուղները վաճառելու, թէեւ այստեղ խոլերան մուտք չէ գործել։

⁂

Թիֆլիզին քաջ յայտնի պ. Փորկատին որոշել է փրկել այս տարի Թիֆլիզը ձանձրանալու վտանգից։ Թատրոնական գործին քաջ հմուտ լինելով եւ տեսնելով որ մեր ուրախ քաղաքը դատապարտուած է արտիստիքական ընկերութեան կողմից զրկուած լինելու օրինաւոր կազմուած ներկայացումներից, պ. Փորկատին վարձով վեր առաւ Արքունական թատրոնը եւ հոկտեմբերի կիսից Մելպոմենի այդ տաճարում բեմ է դուրս գալու Ռուսաստանի առաջնակարգ աստղերից մեկը՝ տիկին Ստրեպետովա։ Ի միջի այլոց նա խաղալու է մի քանի դերեր կլասիկ եւրոպական ռեպերտուարից։

⁂

Մենք կարող ենք մեր թատրոնասէրներին մի ուրախալի լուր հաղորդել. մասնաժողովի առաջարկութեան հետեւելով յայտնի վրաց դերասանուհի տիկին Սաֆարովա—Աբաշիձէ, որ ազգաւ հայուհի է, յօժարութեամբ համաձայնել է մասնակցել պարբերաբար հայկական ներկայացումներին։ Առաջին անգամ նա բեմ կըդուրս գայ կիրակէ հոկտեմբերի 11-ին։

⁂

Մի հետաքրքրական փաստ է նկատուում Աստրախանում, ինչպէս հաղորդում է «Աստրախ. վեստնիկ» լրագիրը, այդ այն է որ Աստրախանում քանի գնում, աւելի ու աւելի յաճախ են պատահում հոգեկան հիւանդութեան դէպքեր։ Հիւանդացողների մեծ մասը մշակներ եւ ծառաներ են։ Այդ երեւոյթը համարում են համաճարակի հետեւանքներից մեկը։

⁂

Սոֆիայում հրատարակուող «La Bulgarie» թերթը Ֆիլիպպոլի մէջ եղած ցուցահանդէսի մասին մանրամասն տեղեկութիւններ է հաղորդում, որից սրտառուչմանը հայ լրագիրները քաղում են հետեւեալ մասը.

«Ցուցահանդէսի մուտքին ձախ կողմը տարածուած է ընդարձակ, բայց պարզ երեւոյթ ունեցող մի շէնք. դա օսմանեան բաժինն է, որի պարունակութիւնը բազմատեսակ եւ նրբաճաշակ է։

«Սուլթանի գոհարավաճառ Չալըղճեան եւ ընկերութիւնը գոհարեղէնի մասին մէջ ի տես դրած է ոսկիէ եւ արծաթէ այլ եւ այլ ծխատուփեր, ժանեակին քարերով զարդարուած. տուփերի վրայ քանդակուած են Իշխան Ֆերտինանդի եւ Պր. Սթամպոլօֆի պատկերները։ Չալըղճեան եւ ընկերութիւնը որ արդէն Կ. Պոլսի մէջ գոհարեղէնի երկու վաճառատուն ունի, այժմ մի ճիւղ ալ բացած է Ֆիլիպպէի մէջ։ Իր ցուցադրած ոսկերչական եւ գոհարեղէն գործուածներն իրենց տիեզերական համբաւին արժանի են եւ անհամեմատ նրբութիւն մ'ունին։

«Յառաջանալով ոսմ. բաժնին մէջ, Տիար Օ. Փափազեօղեանի ցուցադրած նուրբ եւ ոսկեթել կերպասները կը ներկայանան. Թիւրքիայի այլ եւ այլ կողմերի ճարտարաճիւս ձեռագործներ, Հայաստանի եւ Քիւրդիստանի բրդեղէններ եւ ուրիշ արեւելեան վաճառքներ, որոնք իրար կը գերազանցեն։

«Օսմանեան առեւտրական թանգարանին մէջ ալ Երուսկի եւ Գարթալի հազուագիւտ գինիներ ի տես դրուած կան։

«Կ. Պոլսի մի ուրիշ արհեստագէտի Տիար Մելիք Բէքէեանի դարակներն, սեղաններէն շատերը Ն. Բարձրութիւն Իշխանէն գնուեցան։

«Յիշել պէտք է նաեւ Իսմիրէն Տիկին Կ. Հարէնցի գոյն-գոյն թելերով բանած մեծ պատկերը, որի վրայ շատեր հիացմամբ նայեցան։ Այդ պատկեր Օսմանցիների հիմնադիր Սուլթ-ն Օսման կը ներկայացունէ։

«Պր. Պետրոս Սրապեանի նկարած Ս. Սոֆիա եկեղեցու աւերակների պատկերը նոյնպէս ուշադրութիւն գրաւած է գոյների կենդանութեամբ»։

Այս մանրամասնութիւններէ կը տեսնուի թէ Թիւրքիայի ճարտարուեստը եւ գեղարուեստը Ֆիլիպպէի ցուցահանդէսին մէջ ներկայացուցողները գրեթէ ամէնքն ալ հայեր եղած են»։

⁂

ՄՇՈՅ ԼԵՌՆՑԻՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Արտասահմանի մի լրագրից)

Մուշի լեռնային հայաբնակ տեղերն են Գաւառ, Խոյթ, Բռնաշէն։ Այդ գաւառակներն միանգամայն քրդաբնակ ալ են, սակայն այդ երկու ցեղերի բնաւորութեան, ապրելու եղանակին, հագուստին, տարազին եւ լեզուին մէջ տարբերութիւն չկայ գրեթէ։ Խոյթի մէջ, ուր 180 տուն Քրդի դէմ 72 տուն հայ կայ, նոյնպէս եւ ի Բռնաշէն, ուր 370 տուն Քիւրդ եւ 118 տուն հայ կը գտնուին, հայերը քրդախօս են եւ խղդուած Քրդերի բազմութենէն. իսկ Գաւառի մէջ մի քանի մեծ հայաբնակ գիւղեր գտնուելով, ինչպէս են Ճէնիկ, Սմալ, Կէլիէ-Կուզան եւ այլն գիւղեր. հայ տարրը աւելի զօրեղ դիրք ունի եւ իր մէջ գտնուած Քիւրդեր, Պլէկցիները, հայերէն կը խօսին։

Գաւառի մէջ քիւրդ եւ հայ տարրը իրար հետ համերաշխ եղած է անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր. արտաքին հանգամանքները առաջ բերած են այդ համերաշխութիւնը։ Ամեն ամառ երբ Տիգրանակերտի կողմէն քիւրդ թափառիկ ցեղերը Մշոյ հովտսուն լեռները կը բերեն իրենց հօտեր, տեղացի հայ եւ քիւրդ խաշնարածների արօտները կը յափշտակեն եւ ի դարձին ալ անոնց հօտերը կը քշեն կը տանին շատ անգամ. այդ պատճառով տեղացիները ստիպուեր են ցեղի խտրութիւնը մէկդի դնելով միասին դիմադրել այդ թափառիկ խաշնարածների եւ փոխադարձ վրէժխնդրական միջոցներ գործադրել ատոնց մասին. Թիւրք հարկահաւաքները այդ լեռների մէջ չեն մտներ առանց իրենց հետ ունենալու զինուորներ. այդ պատճառով մէկ կողմէ տեղացի հայ ու քիւրդ տարրին եւ միւս կողմէ թիւրք զինուորների միջեւ փոքր միջադէպներ ալ յաճախ կը պատահին։

Սասունի այդ լեռնցիները տակաւին պահած են Արաբացի Ապուսէթ ոստիկանի զօրքերը ջարդող Սասունցիների չար քաշ կեանքը եւ անվախ հոգին. Նոյն կորդական հնչում, նոյն կիսավայրենի երեւոյթ։ Կուսական անտառոտ լեռը իր զառիվերը հեռու պահելով արտաքին յարաբերութիւններէ եւ քաղաքակրթական հոսանքէ, ազատ է նաեւ բարբարոսի ստրկացնող լուծէն. Դաշտի Սասունցին իր վախոտ եւ ընկճած բնաւորութիւնով հակապատկերն է լեռնցի անուանակցին։

Մինչեւ ցարդ Սասուն լեռների ափ Հայերն իրենց դրացի Քիւրդերի հետ անտառների առանձնութեան մէջ պահած են իրենց բաղդատաբար ազատ հովուական կեանքը։

⁂

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՈԼԵՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Սեպտեմբերի 27-ին Թիֆլիզի Միքայէլեան հիւանդանոցը բերուեցաւ մի կին, Պրասկովիա Ջանչենկօ, 50 տարեկան, 9-րդ քաղամասից։ Սեպտեմբերի 25-ին նոյն հիւանդանոցում վախճանուեցաւ այրի Պրասկովիա Պաշինա, 75-ամեայ, որ բերուած էր սեպտեմբերի 23-ին եւ բնակվում էր Սադովայա փողոցում։ Սեպտ. 28-ին բերուեցաւ քաղաքի 9-րդ բաժնից Եսօիկ Մեղաշվիլի։

ԲՕՐՉԱԼՈՒԻ գաւառի Ծալկա գիւղում սեպտ. 12-ից մինչեւ 18-ը խոլերայից վախճանուել են 10 մարդ։

ԴՈՒՇԷԹԻ գաւառապետի զեկուցումից երեւում է որ այդ գաւառի գիւղերում օգոստոսի 10-ից մինչեւ սեպտեմբերի 18-ը վախճանուել են 11 հոգի։

ԳԱՆՁԱԿԻ նահանգում սեպտեմբերի 25-ին խոլերայից վախճանուողների թիւը եղել է 12 հոգի։

ԿԱՐՍ քաղաքում սեպտեմբերի 26-ին վախճանուել են 21 մարդ։

ԴԱՂՍՏԱՆԻ նահանգում սեպտեմբերի 25-ին հիւանդացել են 40 մարդ, վախճանուել են 15, առողջացել 39 եւ մնում էին 93 հիւանդ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԱԼԼԱՔ ՄՈՒՐԱԴ

(Յուշատետրից)

Աշուղներն անգրագէտ ժողովրդի վրայ շատ բարերար ազդեցութիւն են ունեցել, իսկ Ուտիացոց վրայ այդ ազդեցութիւնը կրօնական բնաւորութիւն է ունեցել։ Ուր որ անկարող է եղել բեինշի (քահանայի) խօսքը ազդելու, այնտեղ զօրեղ տըպաւորութիւն է թողել ժողովրդական երգչի դասիդանը (խաղի տեսակ). խօսքերը տաճկերէն, միտքն ու բովանդակութիւնը հայկական ու քրիստոնէական։ Նիժեցին բոլոր զգայարանքներով լսելիք է դառնում աշուղի երգեցողութեան կամ խօսակցութեան ժամանակ. Նորա ամեն մի խօսքը հասկանալի է թէ կնիկարմատին, թէ տղամարդին։ Բերանէ բերան երգում են ստորագրեալ մարդոց երգերը, որոնք մեծ հռչակ են վայելում Ղաբալայ (Ուտեաց) եւ այլ գաւառներում.—Ովչի Նավասի (Աշուղ Խաչատուր), Դալլաք Մուրադ, Աշուղ Դոնի, Դուրգեար-օղլի (ճալէթեցի), Աշուղ Խուդավէրդի, Աշուղ Պեպօ, Սարմաղան օղլի Խաչատուր, Աշուղ Առաքել, Ճոբան-օղլի, Աշուղ Խաչի, Կլոր-օղլի աշուղ Կարապետ։

Դալլաք Մուրադի մասին պատմում են հետեւեալը.

Ջահել տղերք միատեղ նստած խաղ ու տաղ էին երգում։ Իւրաքանչիւրը մի բան պէտք է ասէր. երբ հերթը հասաւ Դալլաք Մուրադին, սա ոչ երգ գիտէր, ոչ խաղ, մնաց լուռ։

Շատ խնդրեց, որ իրանից եախա թափեն, ձեռ վերցնեն, ընկերները մընացին անողոք. պահանջեցին, որ եթէ խաղ ասելու շնորհք չունի, թող իշի պէս զռայ։ Ոչ մի աղաչանքը բանի տեղ չըրին. միայն այնքան գիջողութիւն արին, որ փոխանակ սուփրի վրայ ընկերների ներկայութեամբ զռալու, կարող է դուրս գնալ բակը։ Մուրադը շատ նղովեց իւր դալլաք վարպետին, որ մի խաղ չի սովորեցրել. տեսաւ հրաժարուելով բան չի դառնում, կախեց ակամայ ու գնաց դուրս, վայնասուն նրանց պահանջը կատարեց։ Երբ ականջովն ընկաւ, որ ներսը իւր ընկերները հռհռալէ ծիծաղում են իւր անշնորհքութեան վրայ, ամօթ քաշեց ու ներս չմտաւ։ Քիչ կանգնեց ինքն իրան յանդիմանեց եւ իւր արածի վրայ արտասուեց դառնապէս։ Ոչ թէ կերուխումի տեղից հեռացաւ, այլ եւ շէնից։

Նա գնաց դաշտը, մտքի ծովն ընկաւ, մտածեց, մտածեց ու նըղելով քնեց։ Քաղցր քուն մէջ էր. հըրեշտակ երեւաց ու մի դայիգի (հատիկ չափ. մի փուտ) չափ շնորհք տուեց։ Զարթեց Մուրադը, աչքերը հաղաղեց ու քալլերը փոխեց դէպի տուն. ճանապարհին գալիս նկատեց, որ գլխի մէջ խօսքեր, հանգեր իրար մօտ դարսուելով խաղեր են դառնում իրանք իրանց։ Նրա ուզածն էլ հէնց այդ էր։ Որտեղից որ էր մի սազ ճարեց, գնաց դաշտը, դէս ու դէն նայեց, որ ոքմին չլինի։ Սազը կրծքին սեղմեց, խամ-խամ փորձ արեց, մատները ժաժ տուեց, նկատեց տեսաւ որ բանի նման է. մէկ էլ փորձեց ու ածելու հետ սկսեց փնթփնթալ։ Սըրտումը ցնծաց ասելով՝ «մատներս ինչ գալիս են սիմերի վրայ»։

Մի քիչ հանգստանալուց յետոյ նորից ձեռք առաւ։ Այդ օրը դեռ քաղցած էր. ուխտ էր դրել մինչեւ ձեռը վրայ չընկնի, հաց չուտի։ Երրորդ անգամ երբ սազը ձեռն առաւ, սազը մատերի տակ ծլընգում էր, իսկ խաղը աղբիւրի ջրի պէս բերանից բղխում։

—Լաւ կըլինի, ասեց, գնամ աշուղի մօտ։

Տունը, բանը թողեց գնաց Շամախի։

Զուխայի թէքքում սազը դրած վարպետի մօտ գնում գալիս էր. բայց նա տեղեկութիւն չունէր։ Վերջապէս մի օր նկատելով հարցրեց.—այս ինչ է։ Մուրադը սազը աշխարայ արեց։ վարպետն առաջարկեց որ ածի։ Մուրադն առաջ չեմ ու չում արեց, յետոյ սկսեց թաքցրած շնորհքը բաց անել—համ ածել, համ ասել։ Վարպետը պաշել էր. տեղից կանգնեց, ձեռները կրծքին դնելով ասեց. «Սիրելի որդի, գլուխ վարպետը դու ես, ես ինչմցու եմ։ Այսուհետեւ ինձ է արժան սիպտակ միրուքովս գալ, առաջդ չոքել, դաս առնել»։

Այդ օրից Դալլաք Մուրադի անունը աշխարհ ընկաւ, անթիւ խաղեր յօրինեց եւ մեռնելիս ասեց. «աշխարհումս ծաղիկ չեմ թողել առանց հոտ քաշելու»։

Նրանից յետոյ եկող աշուղները նրա խաղերից միշտ իրանցի հետ խառնում են, անգիր անում։

Ինձ պատմող աշուղն ինքը խոստովանում էր՝ Նիժում.—Աշուղներս մի փունջ չենք կապում, որ Դալլաք Մուրադի քաղած ծաղիկներից մէկը չլինի։

Դալլաք Մուրադը մեռել, թաղուել է Ղաբալայ գաւառում, բայց չկարողացան անուանել թէ որ գիւղում։

Դալլաք Մուրադի խաղերից մի քանիսն ինձ մօտ կան, որ թուրքերէն են, բայց իմաստալից բաներ. արդեօք չէ՞ն գտնուել ձեռնհաս մարդիկ (անշուշտ կըլինին), որ Դալլաք Մուրադի անթիւ խաղերից մի քանիսը այս ու այն ծերից կամ աշուղից ժողովելը քաղցր պարտք համարեն, որոնց նա «ծաղիկներ» էր անուանում։ Շատ կարելի է թուրքերէնի հետ եւ հայերէն ասած լինի աստուածատուր շնորհքի տէր Դալլաք Մուրադը։

Քամաչեանց Ս.

Սեպտ. 1892
Թիֆլիզ։

ՀԵՂԻՆԷՆ (դժկամակած)։ Սեդրակ՝ ես տեսնում եմ որ դու ո՛չ այսօր եւ ոչ երբէք դիտաւորութիւն չունիս իմ վիճակի, իմ ապագայի մասին բացարձակ եւ որոշաբար խօսելու. դու ինձ համարում ես փողոցից գտած կին, որին կարելի է դարձեալ փողոց շպրտել։ Սեդրակ-ջան, այդ ոչ միայն ծիծաղելի է մարդոց աչքումն (վաղէվաղ գնում է դուռը կողպում է եւ բանալին մի վեր տեղ պատին կախում, եւ այդ ամենը այնպէս ճարպիկ ու արագ է կատարում որ Ասորեանը բերանը բաց, պապանձուած մնում է), այլ եւ աններելի է ինձպէս խելօք կնկայ համար։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (շփոթուած)։ Ես չեմ հասկանում՝ ինչ ես ուզում ասել կամ անել...

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Ես վաղուց գիտէի որ դու չես հասկանում իմ վիճակը, եւ հասկանալը քու գրպանին վնաս ես համարում. իսկ եւ իսկ դորա համար է, որ ես այսօրւեթ պարզ եւ որոշ պէտք մեկնեմ քեզ, որ յետոյ չասես թէ՝ չգիտէի, խելքս վրաս չէր եւայլն։ Սեդրակ՝ դու գիտե՞ս արդեօք իմ քեզ բերած զոհի չափը։ Չէ, դու չգիտես։ Լսէ ուրեմն։ Ռուբիկոնը անցնելիս ես մեծատան կին էի, ազգականներիս մէջ սիրուած, ժողովրդի մէջ յարգուած, մարդուսմէն աստուածացուցած։ Այժմ, եթէ բաղդը ինձ ստիպէ դէպի յետ նահանջելու ու վերստին անցնելու նոյն Ռուբիկոնը, գիտե՞ս ինչ վիճակի պէտք անցնեմ—ինչպէս մի աղքատ պառաւ պառնիկ, բայց այն զանազանութեամբ, որ այդ վերջինին հազարէն մինը դեռ եւս կարող է մեղքանալ եւ Քրիստոսի սիրոյն ողորմութիւն տալ մի կտոր չոր հաց, բայց ինձ այն եւս կըմերժեն։ Քեզ հետ դաշնելով, ես ժողովրդի աչքումըն ընդունած եմ համարվում քու ամէն սկզբունքները, որով դու անխնայօրէն ապտակում ես ամօթխած հայ կանանց երեսները։

Այդ ամեն խենէշութիւններիդ համար ազգը քեզ ոչինչ անել չէ կարող, ո՛չ նորա համար որ դու խելօք, կամ գիտուն, կամ արդարամիտ ես, ո՛չ. այլ լոկ նորա համար, որ հարուստ ես։ Մեր ազգի դամարի մէջ մի փոքր մնացել է ոսկի որթի երկրպագութիւնը։ Իսկ ե՞ս թշուառականս ինչ պէտք է անեմ. փողոցի յետին ստահակ տղան եւ ժամի դռան մուրացող վերջին աղքատը պէտք թքէ երեսիս ու քար շպրտէ վրաս. ինչո՞ւ.—որ քեզ նման մի երեխայամիտ եւ երեխայամարմին սուտ-հերոսի ձեռքումը ջնջոց եմ դարձել։ Սեդրակ-ջան, մէկ նայէ իմ եւ քու վրայ, որի՞ս վրայ մի փոքր աւելի մարդու կերպարանք կայ։ Խնդրեմ, սիրտդ թող չի ցաւի իմ բացատրութեան մասին,—ո՞չ ապաքէն մենք իրար խօսք էինք տուել ճշմարտութիւնը ուղիղ ճակատին խփելու, ինչպէս եւ դու, որ անում ես միշտ քու կծու գրուածների մէջ—արի ես քեզ մի ճշմարտութիւն ասեմ,—այդ ամբաւ հարստութիւնը որ ունիս՝ որի՞ս աւելի կը վայելէր, ինձ, թէ քեզ, քեզ՝ որ թշնամիքդ Քվազիմօդօ, Թերսիդէս եւ Եզոփոս են անուանում, եւ քեզ ամեն ինչ որ ունէի տուի անտրտունջ. . .

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ (Սաստիկ բարկացած ու մուշտերը բարձրացուցած)։ Լ՛րբ դու. ժամանակ չէ՞ այդ երկար անիմաստ ճառիդ վերջ դնելու։ Կարճ կտրէ՝ ինչ ես ուզում, ինչ ես սպասում ինձանից...

ՀԵՂԻՆԷՆ (սառնարիւն)։ Դու այնքան քաջ չես, որքան աշխատում ես երեւնալ, սիրական Սեդրակ. եւ խնդրեմ նախ ռեվօլվէռդ մի փոքր խորունկ պահէ, որ կոթը չերեւայ. եւ ապա՝ հանգիստ նիստ տեղդ ու լսէ։ Որովհետեւ դու ինձմէն պահանջեցիր իմ բոլոր կանացի հարստութիւնը եւ ես քեզ անտրտունջ տուի, ես էլ այժմ պահանջում եմ՝ դու էլ քու բոլոր հարստութիւնն ինձ տաս...

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (սարսափած ու զարհուրած)։ Ա՞յդ ինչ նոր բան է. . .

ՀԵՂԻՆԷՆ (կտրողաբար)։ Նոր է, թէ հին՝ չըգիտեմ. բայց դու իմ պահանջը կըկատարե՞ս, թէ ոչ։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ Ո՛չ։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Էլի եմ հարցնում՝ կը կատարե՞ս, թէ ո՛չ։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ Ո՛չ։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Վերջին անգամ հարցնում եմ՝ կըկատարե՞ս, թէ ո՛չ։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Ո՛չ, ո՛չ եւ ո՛չ։ (Գնում է բանալին առնելու, որ դուռը բանայ, բայց հասակը կարճ է գալիս, չի հասնում։ Այդ միջոցին Հեղինէն մեդալիօնի հեղուկը թափում է Ասորեանի գաւաթի մէջ։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ (մեղմ ձայնով)։ Սիրական Սեդրակ՝ միթէ ես չաժեմ, որ դու բերէիր ինձ այդ զոհը։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Տօ, գժուե՞լ ես։

ՀԵՂԻՆԷՆ կէսին է՛լ, քառորդին է՛լ, տասներորդ մասին է՛լ չարժեմ։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Կաժես, կաժես, բիւրապատիկ աւելի կաժես, բայց ես փող չունիմ, ռադ իլիր գլխիցս։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Միթէ մի ամառուայ քօթումի համար էլ փող չունիս։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Ապա մէկ ասա տեսնենք՝ քանի՞ ես ուզելու։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Թէկուզ 150, կամ 100 կամ, վերջապէս, 50 ռուբլ։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (ուրախ ուրա՛խ)։ Յիսո՛ւն մանէթ, Է՞դքան—յիսուն մանէթ. համեցէք տամ, թէկուզ յիսունհինգ էլ. . .

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Պատուաւոր խօ՛սք։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Պատուաւոր խօսք։

ՀԵՂԻՆԷՆ (ձեռքը ձգելով)։ Ապա ձեռքդ տո՛ւր։

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (ձեռքը տալիս է)։ Համեցէ՛ք։

ՀԵՂԻՆԷՆ (աջ ձեռքով պինդ սեղմում է նորա ձեռքը, իսկ ձախովը գրկում է նորան)։ Ափսո՛ս որ այստեղ շամպայն չկայ, ապա թէ ոչ՝ այս նոր հաշտութիւնը մենք թանգագին գինիով կըկնքէինք. բայց փոյթ չէ. չեղած տեղը կաֆէն էլ շամպայնի պաշտօնը կըկատարէ—համ աժան, համ թաժա։ Դէհ, ա՛ռ բաժակդ կաֆէով, գաւաթներս իրար կոփենք ու խմենք։

(Ասորեանը առնում է բաժակը, գաւաթ գաւաթի կոփում են ու խմում են)։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Կեցցէ երկու նոր սերընդի հաշտութիւն. կեցցէ քաղաքական ամուսնութիւն. . .

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (կեղծ յափշտակուած)։ Կեցցէ՛, կեցցէ՛։ (Մեկուսի) Լաւ ազատուեցայ այս անզգամի ձեռքից, համ թանգ ծախսերից պրծայ, համ էլ պատիւս տեղը մնաց։ Հիմի պէտք է աշխատել, որքան կարելի է շուտ սորան եախիցս պուկ տալ ու ձգել դիպուածի կամքին։

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Հա՛ հա՛ հա՛. Սեդրակ-ջան, հա՛ հա՛ հա՛, իմ խելօք, աննըման գօրիլլա, որ քիչ էր մնացել քեզ կարծէիր մի ամբողջ ազգի կիսաստուածը. բայց ինձ նման թոյլ կնիկը բացեց քու անխելքութիւնը, տղայամտութիւնը եւ անզօրութիւնը։ Դու չուզեցիր կայքիդ կէսը, գոնէ քառորդը, վերջապէս տասներորդ մասը տալ ինձ, բայց այժմ բոլորը պէտք ձգես եւ ինքդ հեռանաս այնտեղ, ուր ոչ գողք ական հատանեն եւ ոչ ցեցք ապականեն..

ԱՍՈՐԵԱՆԸ։ Էդ էլ ինչ նոր բան է, որ պատմում ես...

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Միթէ նոր բան է, որ մի մարդ թոյնից մեռնի...

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (շփոթուած)։ Ո՞վ. . . ինչ... ե՞րբ... ո՞ր թոյն... ինչ թոյն...

ՀԵՂԻՆԷՆ։ Այն թոյնը, որ այս րոպէիս կաֆէի հետ կուլ տուիր... Ես քեզ ասած չէ՞ի՝ մի ժամից այս սենեակից դուրս կը տանեն մի սառած դիակ...

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՊԻՐ Ս. Տ.-Ս.-ՂԱՀԱԶԻԶԵԱՆ. Ծիծաղի տոպրակ. Անեկդոտներ հայ և օտարների կեանքից. Թիֆլիզ 1892. տպ. Մ. Վարդանեանի. եր. 219. 8°.

Գրքոյկիս լոյս ընծայողը, որ բառերի շփոթութեան պատճառով միայն ինքն իրեն աշխատասիրող է կոչում, մի երես յառաջաբանով բացատրում է իւր ցանկութիւնն ու նպատակը. սակայն այդ յառաջաբանի տեղ բռնող մի քանի խօսքն այնքան անդրադէտ ձևով է գրուած, որ մարդ նախապաշարուած է դիմում գրքի ընթերցանութեան:

Յառաջաբանն սկսւում է ուղղակի սպառնալիքով. դպիր Սմբատը յայտնում է իւր մտադրութիւնը մի շարք այսպիսի «Ծիծաղի տոպրակներ» կարելու և ծախելու:

Յառաջաբանի մնացեալ մասից տեղեկանում ենք, որ լոյս ընծայողը մեծ գրկանքների է ենթարկուել— [illegible] կտրել է, որ կարողացել է այս վասակը տպագրել տալ: Անեկդոտների վերաբերութեամբ յայտնուած է. [illegible] հետաքրքրուողներ ունենալով ընթերցանութեան սէր զարթեցնենք, ամեն բանից անտարբեր, հասարակ դասակարգի մէջ»:

Վերևը յառաջ բերած խօսքերը գաղափար են տալիս [illegible] լեզուի մասին. իսկ ինչ նրա ճաշակին է վերաբերում, այդ էլ հեշտ է ճանաչել գրքի հենց առաջին երեսները կարդալով:

Անեկդոտները բաժանուած են երկու մասի, առաջինը կոչւում է «Ասիական անեկդոտներ», իսկ երկրորդը՝ «Եւրոպական անեկդոտներ»: Այդ երկու մասերը միմեանցից շատ քիչ բանով են զանազանւում և առանց դժուարութեան մի բաժնից մի այլ բաժին կարելի էր փոխադրել շատ անեկդոտներ:

Ենթադրում ենք, որ եւրոպական կոչուած անեկդոտները ուղղակի թարգմանութիւններ են ռուսերէնից, ուստի և լոյս ընծայողը նրանց եւրոպական է մկրտել: Եթէ յիրաւի անեկդոտանման պատմուածքներ կան այս գրքի մէջ, պէտք է փնտռել այս երկրորդ բաժնում, ուր թէպէտ տգէտ թարգմանիչների շնորհիւ իմաստներն ու անուններն աղաւաղուած են: Շատ անեկդոտներ կատարեալ սրախօսութիւններ կըդառնային, եթէ համեմատուէին բնագիրների հետ. սակայն ո՞ւր գտնես մի ժողովածուի բնագիր, որի մէջ անխտիր աշխարհիս չորս կողմից բերուած հատ ու կտորներ կան:

Եւրոպական բաժնի մասին գաղափար տալու համար պէտք է ասենք, որ հին հռովմէական անուններն ու գաղափարները բաւական անեկդոտային ձև են ստացել. կան յատուկ անուններ, որոնց հազիւ կարելի է ճանաչել, օր. Պուբլիլլա, Պուբլի, Ցենզօր Աֆրիկան, [illegible] (?) խաղեր [illegible] և այլն:

Այս դասական անուններին յատկացուած անեկդոտների մէջ հանդիպում ենք օրինակ այսպիսի դարձուածների. «Օգոստոս կայսրը. . հրամայեց տալ [illegible] 1000 [illegible].» բայց հռոմայեցիք ոչ միայն ռուբլի էին ծախսում, այլ նրանք և [illegible] ունէին. գրքիս մէջ հռովմէական [illegible]—ծերակոյտը, անդադար կոչուած է սինօդ:

Թէպէտ մի [illegible]տերացուի ներելի է այդքան պատկառանք ունենալ սինօդից, սակայն ցանկալի էր, որ դպիր Սմբատը նոյն պատկառանքը ցոյց տար և իւր վիճակի անձանց ու պաշտօնի սրբութիւններին, բայց նա ընդհակառակն է արել:

Երևի մեր գրականութեան վիճակն է այսպէս, որ անեկդոտների ժողովողները դպիրներ ու սարկաւագներ են, որոնց անեկդոտների մէջ եկեղեցական դասակարգն առաջին տեղն է գրաւում:

Թէ ինչ նպատակ ունի այդ եւրոպական կոչուած բաժինը, ինչպէս է արուած այդ անեկդոտների ընտրութիւնը և ինչ լեզուից են թարգմանուած, աշխատասիրողը չէ յայտնում և խնդիրը թողնում է մթութեան մէջ:

Թւում է թէ այդ անեկդոտները պատահական ժողովածուներ են, երևի ոչ մի առանձին նպատակ էլ չունին և որովհետև աշխատասիրողին ուղարկել են և կամ ինքը օրաթերթերից կտրատել է, ուստի և տեղ են բռնել այս [illegible] մէջ:

Ո՛չ ասիական և ոչ եւրոպական կոչուածները բաժանմունքներ չունին, նրանք իրարու դասաւորուած են ինչպէս մի տոպրակի մէջ, ուր խառնիխուռն խճողած են պիտանացուն և անպիտանը:

Շատ ճիշդ է անուանել պ. Ղ. իւր գիրքը տոպրակ, սակայն սխալուել է ծիծաղի տոպրակ անուանելով. ամեն բանի տոպրակ կարող է կոչուիլ, բայց ոչ երբէք ծիծաղի տոպրակ: Գիրքը ծայրէ ի ծայր կարդալով,—իսկ դրա համար քիչ համբերութիւն պէտք չէր—այն եզրակացութեան եկանք, որ կարելի էր անուանել այդ ժողովածուն դատարկախօսութիւնների կամ ինչ բանի կամենաք տոպրակ, բայց ոչ ծիծաղի, որովհետև յայտնի և գեղեցիկ անեկդոտներն իսկ այնքան անճաշակ են պատմուած, որ մարդ չի կարողանում ծիծաղել:

Ասիական բաժինը, որ իբր թէ մեր ժողովրդական անեկդոտներից պէտք է կազմուած լինի, վերին աստիճանի աղքատ է և անճաշակ: Այդ մասի մէջ եղած անեկդոտները կարելի է երեք կարգի բաժանել. ա) բուն ժողովրդական անեկդոտներ, որ կրում են Մօլլա Նասրէդդինի և այլ զուարճախօսների անունները, բ) եկեղեցականներին և գիւղացիներին վերաբերեալ նորագոյն անեկդոտներ և գ) լեզուների խառնաշփոթութիւնից ծագած անեկդոտներ:

Այսպիսի բաժանմունքներ չը կան գրքի մէջ, որով նրա գործածութիւնն անգամ դժուարացրած է, ով որևէ առարկայի կամ ծագման անեկդոտ է փնտրում, պէտք է ամբողջ գիրքը կարդայ, մենք այդ բաժանմունքն արինք, որպէս զի կարելի լինի մի գաղափար տալ այս գրուածքի մասին:

Զուարճաբանութեանց տեսակները շատ շատ են և այսօր եւրոպական մատենագրութիւնների մէջ այդ ճիւղը բազմաթիւ բաժանմունքներ ունի, որոնք նուրբ դիտողութիւնից ծագելով հասնում են մինչև ցոփաբանութեան: Մեր մատենագրութեան մէջ դեռ ևս սահմանները շատ լայն են, ուստի և դրանից է ծագում, որ զուարճաբանութիւն է համարւում այն, որ միայն զուտ յիմարաբանութիւն է:

Մեր ժողովրդական զուարճաբանութիւնները, յիրաւի գեղեցիկ են, մանաւանդ այն զուարճախօսութիւնները, որ մի յայտնի առակախօսի անունով են մկրտուած:

Այս խղճուկ ժողովածուի մէջ կան արդարև բազմաթիւ զուարճախօսների անուններ, օրինակ Մօլլա-Նասրէդդին, Ճօլունց Ակուփ, Ուստայ Մակի, Քալլափաչայ, Ծինձղար, Հօբս և այլն, սակայն նրանց մասին և ոչ մի խօսք չը լինելուց զատ, այնպիսի անեկդոտներ են յառաջ բերուած նրանց բերանից և այնպիսի անճաշակ ձևով պատմուած, որ անշուշտ պատիւ չեն բերում այդ զուարճաբաններին:

Դպրոցական աշակերտների և ուսուցիչների, կակազների և խանութպանների կեանքից առնուած անեկդոտներն ըստ մեծի մասին բութ սրախօսութիւններ են և կարող էին ամենայն իրաւամբ անտեղ մնալ:

Երանի՜ թէ այդ զուարճաբանութիւնները իսկապէս զուարճալի լինէին, այն ժամանակ գոնէ կարելի էր ներելի համար դրանց տպագրութիւնը, բայց ոչ միայն զուարճալի չեն, այլ նաև մի անհերքելի վկայագիր դպիր զուարճաբանի ճաշակադուրկ լինելուն:

Լեզուների տգիտութիւնից առաջացած անեկդոտների թիւը բաւական շատ է, որոնք իրենց միակերպութեամբ և անբովանդակ և անհամ ձևով միայն ձանձրոյթ կարող են պատճառել:

Մեր իւրաքանչիւր ասածը հաստատելու համար կարիք չենք համարում օրինակներով ապացուցանել, որովհետև բաւական է գրքից հինգ երես կարդալ, որ մարդ համոզուի մեր ասածներին:

Զուարճաբանութեան գլխաւոր արուեստն է պատմել գիտենալը, այդ յատկութիւնից էլ զուրկ է դպիր Ս. Ղ., գալով գրութեան ոճին դա էլ խիստ անօգնական է և լի սխալներով, որոնք իրաւունք են տալիս մեզ կարծելու, որ զուարճաբանութիւնների ժողովողը, դեռ մի թերուս դպրոցական է, որ պէտք է գրել-կարդալ ուսանի:

Թէ ինչքան աժան է գնահատում պ. Ղ. ժողովրդական զուարճաբանութիւնները, այդ մենք տեսնում ենք գրքի կազմի վրայ տպուած յայտարարութիւնից, ուր ասուած է բառացի. «Քսանից աւելի ընտիր անեկդոտներ և ժողովրդական ոտան. (անպատճառ հայկական կեանքից) ուղարկողները կ'ստանան մի մի օրինակ այն տպուելիք «Ծիծաղի տոպրակից»:

Այս տոպրակն արժէ 50 կոպէկ, ուրեմն անեկդոտ ժողովողներն իրենց աշխատանքի պտուղներից գոնէ երկուսը մի շայիով չը պիտի կարողանան վաճառել:

Այս ձևով ժողոված անեկդոտներն յիրաւի այնպիսի կը լինեն, ինչպիսին են այժմեան հրատարակութեան մէջ եղածները:

Արդարացի կը լինէր ուրեմն այս ժողովածուն անուանել աղքատի տոպրակ և ոչ թէ ծիծաղի:

Ն. Ք.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ.—Ֆրանսիական նախարարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդում է լրագիրներին որ Լիբկնեխտին ոչ ուղղակի և ոչ կողմնակի կերպով առաջարկութիւն արուած չէ Ֆրանսիայից հեռանալու. նա դուրս է եկել Ֆրանսիայի սահմանից դէպի Գերմանիա, երբ որ ինքն է կամեցել:

—Լիբկնեխտը Բրիւնից ուղևորուել է դէպի Միւլբաուզէն. Էլզասում նորան այցելել է Temps-ի թղթակիցը, որ իւր տեսակցութեան մասին հեռագրում է գերմանացի սօցիալիստներին հետևեալը.

«Պ. Լիբկնեխտն ասաց ինձ, թէ ինքը հիացած է Մարսէլլումն իրան ցոյց տուած ընդունելութիւնից: Նորա արտաքսումը պահանջել են միայն մի քանի շովինիստներ, որոնք գրգռուել են Լիբկնեխտի՝ պատերազմի մասին յայտնած կարծիքից, բայց նա կրկնում է թէ Էլզաս-Լօթարինգիայի խնդիրը կը լուծուի միայն այն ժամանակ, երբ ընդհանուր դաշնակցական հասարակապետութիւն հաստատուի: Մինչ այդ՝ եթէ նա լինէր գերմանացոց կայսրը, կ'ասէր էլզասցիներին. «զուիցերական մի նահանգ կազմեցէք»: Նա չէր վարահանալ վերադարձնել այդ նահանգները Ֆրանսիային, որովհետև Ֆրանսիայում դեռ շատ շովինիստներ կան: Լիբկնեխտը ֆրանս-ռուսական դաշնակցութիւնը միայն քաղաքական մտքով է ըմբռնում, բայց ցաւում է որ Ֆրանսիան՝ ծունկ խոնարհելով Ռուսաստանի առաջ, զրկւում է եւրոպական դեմոկրատիայի համակրութիւնից: Եթէ պատերազմ ծագի, յարձակուող ազգը կըյաղթուի. իսկ եթէ Ֆրանսիան և Ռուսաստանը միասին յարձակուեն Գերմանիայի վրայ, վերջինս յաղթող կըհանդիսանայ, որովհետև ոգևորուած կըլինի նոյն զգացմունքներով, որով ոգևորուած էր Ֆրանսիան 1793 թուին: Եթէ ռամկավարական Ֆրանսիան առաջարկէ գերմանական դեմոկրատիային՝ խորտակել Ռուսաստանը, հասարակապետական Գերմանիան յաւիտեանս հասարակապետական Ֆրանսիայի դաշնակիցը կը լինի»:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.—Բեռլինի լրագիրները հաղորդում են, որ զինուորական նոր օրինագիծը հաւանականօրէն ուղղակի կ'առաջարկուի պատգամաւորների ժողովին առանց նախապէս տպագրութեամբ հրատարակելու, որպէս զի առիթ չտրուի լրագրական խիստ բանակռուի: Այս խնդրի լուծումը պիտի վերապահուի դաշնակցութեան խորհրդին:

—Պաշտօնապէս յայտարարուած է որ համաճարակի սկզբից մինչև սեպտեմբերի 5-ը Համբուրգում խոլերայից և խոլերինայից մեռել է 9,500 հոգի:

ԲՈՒԼՂԱՐԻԱ.—Կ. Պոլսի աւստրո-ունգարական դեսպան բարոն Կալիչէն՝ Սօֆիայից Վիեննա տանելիս շատ ոգևորել է բուլղարներին իւր մի քանի խրախուսիչ խօսքերով: Սօֆիայի երկաթուղու կայարանում դեսպանին դիմաւորել են բոլոր նախարարները՝ Ստամբուլովի առաջնորդութեամբ, որի կինը նորան մատուցել է աւստրո-ունգարական և բուլղարական ազգային միացեալ գոյները ներկայացնող մի ծաղկափունջ: Բարոն Կալիչէն յայտնել է իւր հիացումը այն տոկունութեան ու արիութեան համար, որով բուլղարական ազգը պաշտպանում է իւր ազգային անկախութիւնը:

Միևնոյն ժամանակ բարոն Կալիչէն յայտնել է իւր շրջապատողներին թէ ինքը հիմք ունի յուսալու որ շուտով բոլորովին կ'իրականանան բուլղարների հայրենասիրական ձգտումները:

Աւստրիական դեսպանի խօսքերը հիացրել են բոլորին, որ բացագանչել են գնացքը տեղից շարժուելուն պէս՝ կեցցէ աւստրիական կայսրը:

«ԱՐՁԱԳԱՆՔԻ»

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ)

Սեպտեմբերի 25-ից.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Երէկ Չերնիշևեան այգում բացուեց Լամանոսովի արձանը:

Սեպտեմբերի 26-ից.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—«Բերժ. Վեդ.» լրագիրը հաղորդում է, որ երկաթուղու գործերի դեպարտամենտում խնդիր է յարուցուած հացահատիկների տեղափոխութեան սակագնի վերաքննութեան մասին:

—Երէկ Ս. Բուխտէևայի նախաձեռնութեամբ բացուած է կանանց մասնաւոր հաշուապահական ուսումնարանը:

ՎԷՅՄԱՐ.—Վիլհելմ կայսրն այսօր այստեղ ժամանեց. նրան դիմաւորեցին այստեղ եղած Օգոստափառ անձերը, որոնց թւում էր Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչը: Կայսրը Մեծ հերցոգութեան զոյգին քանդակագործ սեղան ընծայեց, իսկ կայսրուհին թանկագին ծաղկանօթ:

ՎԻԵՆՆԱ.—Վաղը կը վերադառնայ այստեղ Աւստրիայի կայսրը, որպէսզի պատրաստութիւն տեսնէ գերմանական կայսրի ընդունելութեան համար. գերմանական կայսրին սպասում են երեքշաբթի:

Սեպտեմբերի 26-ից.

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—«Ռուսկայա Ժիզն» լրագիրը հաղորդում է, որ պետական խորհրդի նստաշրջանի սկզբում պիտի քննուի նոր կանոնադրութիւնը հացահատիկների պահեստների վերաբերութեամբ:

ԱՍՈՐԵԱՆԸ: Ո՛վ դու չարագործ, մարդասպան... караулъ! на помощь! докторовъ! отравили! отравили! отравили! торопитесь! поскорѣй! убиваютъ! рѣжутъ! помогите!

ՀԵՂԻՆԷՆ: Մի՛ պատէ պատ ընկնիլ, Սեդրակ-ջան, այն թոյնը, որ ես քեզ խմցուցի, դեռ ևս չունի իւր դեղթափը. իզուր է բժշկներու գալը, նոքա չեն օգնիլ, և դու մի ժամէն պիտի մեռնես:

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (յուսահատաբար): Եթէ պիտի մեռնեմ՝ մեռնենք ուրեմն միասին... (հանում է գրպանից ռեվոլվերը. Հեղինէն փախչում է սենեակի մէջ, Ասորեանն էլ ետևից: Հեղինէն բարձրանում է աթոռի վրայ, որ բանալին առնի և բանայ դուռը. այդ վայրկեանին Ասորեանը նշան է դնում ռեվոլվերը և կրակում է. Հեղինէն սարսափելի ճիչ բարձրացնելով, ձեռքը տանում է ետև մէջքից վայր, և ընկնում է գետնին: Ասորեանն էլ ընկնում է: Դրսից լըսւում են մտեցող և վազող մարդոց սաստիկ ոտնատրոփներ. կացիններով, մուրճերով խփում են դռներին, դռները կոտրատած վայր են գլորվում. ահագին բազմութիւն ժողովրդի ներս է թափվում. նոցա մէջ առաջինն է Լորուեանը՝ վիրաբուժական գործիքներ ձեռքը բռնած:

ԼՈՐՈՒԵԱՆ (այլայլած դէմքով ու կակազելով): Ո՞վ, ո՞վ է սպանուած, ո՞վ է թունաւորուած:

ՀԵՂԻՆԷՆ (հոգեվարքի ձայնով բայց սաստիկ դերասանուհու շարժմունքներով): Սպանուած... ես եմ. թունաւորուած... քու. . . և իմ... բարեկամ... Ասորեանն է: Բայց... մի՛ աշխատիլ... սիրելի բժիշկ... քու գրքերումդ... չկայ... այս թոյնի... անունը... և կամ... նորա... դեղթափը... որ... ես... նորան... տուել եմ... նա... կը մեռնի... մի ժամից... իսկ ես... գուցէ... մեռնեմ... քառորդ ժամից: Լաւն էն է... մեզ համար... թող... դագաղ... շինեն և... գերեզման... փորեն:

ԼՈՐՈՒԵԱՆԸ: Աստուած ողորմած է, տիկին, յուսահատուիլ պէտք չէ: Եթէ տուած թոյնդ քու շինածն է, նորա դեղթափը գրպանումս է: Մի՞թէ ես չըգիտէի որ դու նոր թոյն ես պատրաստում. քանի որ դու թոյնի վրայ էիր աշխատում, ես էլ նորա դեղթափի վրայ էի մտածում. . . (Մօտենում է Ասորեանին): Դէհ, պ. Ասորեան, գլուխդ բարձրացուր և կուլ տուր էս դեղահատերը. . .

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (թուլացած ձայնով): Թէ որ դու ինձ բարերարութիւն կուզես անել՝ թո՛ղ որ մեռնեմ, և այդ՝ ո՛րքան շուտ, այնքան լաւ:

ԼՈՐՈՒԵԱՆԸ: Ո՛չ, պ. Ասորեան, այդ խնդիրդ կատարելու ես իրաւունք չունիմ ո՛չ մարդկութեան և ո՛չ իմ սուրբ պաշտօնի առջև. մենք բժիշկներս կեանք տուող ենք և ոչ խլող. մարմինն ու հոգին ցաւերից ազատող ենք, ոչ թէ նորանոր ցաւերով ծանրաբեռնող...Դէ՛, բա՛ց բերանդ:

ԱՍՈՐԵԱՆԸ: Բայց ես անբաղդ կը լինիմ.:.

ԼՈՐՈՒԵԱՆԸ: Ինչո՞ւ. մեր ժամանակումը բաղդ պտրելն ու գտնելը ի՜նչ այնքան դժուար բան է, թէ որ փողոցի մէջ կամ շուկայումը չի գտնես, մտիր հենց առաջին բարեկամիդ տունն ու թաքուն գողացիր, քեզ ո՞վ է արգելում: (Արտասվում է): Դէ՛, պարոն, բա՛ց բերանդ:

ԱՍՈՐԵԱՆԸ: Ես այդ ճարը չեմ ընդունիլ, ես ուզում եմ մեռնել: (Պինդ փակում է բերանը):

ԼՈՐՈՒԵԱՆԸ (դիմում է շուրջը գտնուողներին): Պարոններ, օգնեցէք ինձ սորա բերանը բանալ և մէջը դեղ ածել: (Վրայ են թափվում մարդիկ և օգնում են): Փա՜ռք Աստուծոյ, այս մինի կեանքը վտանգէ ազատեցինք. տեսնենք միւսը ինչ վիճակի մէջ է: Դուք, տիկին, ինչո՞վ էք վիրաւորուած և ո՞րտեղ:

ՀԵՂԻՆԷՆ (դերասանուհու շարժուածքներով և հոգեվարքի ձայնով): Իզո՜ւր աշխատանք. ատրճանակի գնդակը ուղիղ սրտիս է դիպել, ես շուտ կը մեռնեմ. . .

ԼՈՐՈՒԵԱՆԸ: Բան չի կայ, տիկին, Աստուած ողորմած է: Նախ գտնենք վէրքը: (Փնտրում է): Պա՜հ քու տղխ-տղայ, այս ինչ. . . տեղի է դիպել մեր հայ Դօն-Ժուանը. . . Է՛հ, փոյթ չէ. գնդակը խոր չէ մտել. այս րոպէիս կը հանեմ: (Աքցանը խրում է վէրքի մէջ և հանում է արիւնոտ գնդակը): Այժմ պէտք է թարմ ջրով լուանալ վէրքը և մաքուր կտաւով կապել. այդ արդէն ամեն հասարակ կին էլ կարող է անել:

ԱՍՈՐԵԱՆԸ: Վասիլ-ջան, Վասիլ-ջան, ձեռքդ տուր:

ԼՈՐՈՒԵԱՆԸ: Ներէ ինձ, պ. Ասորեան. ես քեզ ամեն կերպ օգնութիւն հասցնելու պարտաւոր եմ և պատրաստ եմ, բայց ձեռքս քեզ տալ սեղմելու երբէք չեմ յօժարիլ: Այս զոռոզութիւնից չէ, որ ասում եմ, այլ մարդապէս դատմունքի հետեւանք:

ԱՍՈՐԵԱՆԸ: Ասա ինձ, ինչո՞վ վարձատրեմ քու բարեկամութիւնը:

ԼՈՐՈՒԵԱՆԸ (դառը ժպտալով): Այս որ քեզ արի՝ բարեկամութիւն չէր, այլ բարի գործ: Եթէ բարեկամութիւն ևս լինէր՝ դարձեալ դու ոչինչ հնար չունէիր ինձ վարձատրելու—այլ ևս մի թանգ բան չունիմ, որ խլէիր և այդպէս բարիքին տրիտուրը հատուցանէիր չարով (արտասուքով աչքին տանում է թաշկինակը):

ԱՍՈՐԵԱՆԸ (կողկողագին ձայնով): Վասիլ, գիտեմ, զայրացած ես վրաս. բայց այնուամենայնիւ, սիրտդ բարի և ազնիւ գոլով, վստահ եմ, օգնութիւնդ չես խնայիլ ինձանից: Շնորհակալ եմ, հիւանդ մարմինս առողջացուցիր. այժմ, աղաչում եմ քեզ, բուժէ հիւանդ հոգիս, որ կարօտ է իմաստուն և հմուտ բժշկի օգնութեան. մի՛ խնայիլ աշխատանքդ ու դեղերդ:

ԼՈՐՈՒԵԱՆԸ: Հոգիդ առողջացնելու համար, պ. Ասորեան, դու ինքդ պիտի աշխատես. իսկ հզօր դեղերը դոքա են:

(Մատով ցոյց է տալիս պատի վրայ խոշոր տառերով գրուած՝ Նախնեաց առողջ աւանդութիւնք, Հայոց ամօթխած ընտանիք:

Ափօթէօզ: Բենգալական կրակը լուսաւորում է այդ խօսքերը: Ներկայ գտնուող բազմախուռն ժողովուրդը երկիւղածութեամբ ծունր է դնում այդ խօսերի առջև: Ասորեանը մի փոքր տատանում է, յետոյ նա էլ ծունր է դնում ապշած նայելով խօսքերի վրայ:

Այդ միջոցին երաժշտաց խումբը մեղմ և սրտառուչ եղանակով նուագում է «Առաւօտ լուսոյ» և ժողովուրդը երեք անգամ երգում է. «Զար մշակողին, չար սերմանց նորին, չորացո՛ զպտուղ):

ՀԵՂԻՆԷՆ (ծնկաչոք գալիս է և Լորուեանի ոտներին փաթաթվում): Իսկ ի՞նձ, բժիշկ, մի՞թէ ոչինչ փրկաւէտ խրատ չունիս տալու. մի՞թէ ես երերեալ և տապանեալ պիտի մնամ աշխարհիս վրայ:

(Այժմ բենգալական կրակը բոլոր իւր լուսով ու շքեղութեամբ դառնում է այս երկու անձներէն բաղկացած խումբի վրայ):

ԼՈՐՈՒԵԱՆԸ (անտիքական կայնուածքով և շարժմունքով ու խօսուածքով): Իսկ դու, Հեղինէ, եթէ անկեղծ է զղջումդ, եթէ սրտիդ մէջ թէկուզ մարդութեան մի կաթիլ է մնացել, գնա՛, շուտ, շուտ, շուտ, որտեղ, ուր մի բուռն քաջերու խումբ վոթում է իւր ազնիւ արիւնը: Գնա՛, լուա՛ այդ նոր Վարդանների արիւնոտ ու շարաւոտ վէրքերը և կապէ խոցերը. դի՛ր ազգիս գանձանակի մէջ քու այդ այրիի լուման, որ վերջին է մնացել քու մօտ, և Աստուած կը ներէ քեզ և հայ ազգը կը հաշտուի քու յիշատակի հետ: Բայց նախ՝ խզէ այդ պիղծ կապը:

ՍԻՒԼԻՒԿ

ՎԵՐՋ

ՀՌՈՄ. — Նախարարների խորհուրդը վճռեց առաջարկել թագաւորին արձակել նախարարական ժողովը, նոյեմբերի 6-ին ընդհանուր ընտրութիւններ նշանակել, իսկ 13-ին քուէարկութիւնները և նոյն ամսի 20-ին հրաւիրել նոր նախարարական ժողով:

ՎԷՅՄԱՐ. — Մեծ հերցոգութեան զոյգերի պսակադրութեան առթիւ բերդի եկեղեցում ժամերգութիւն կատարուեց, որին ներկայ էին Գերմանիայի կայսրը, Սաքսոնիայի թագաւորը, Հոլլանդիայի թագուհին և խնամակալ-թագուհին, Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչն ամուսնուհետ: Հանդիսաւոր ճաշկերոյթին Վիլհելմ կայսրը բարձրացրեց բաժակը Մեծ հերցոգութեան զոյգի պատուին. Մեծ հերցոգը շնորհակալ եղաւ և պատասխանեց նոյն օրինակով կայսրի և օտարերկրեայ օգոստափառ անձերին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

(Սեպտեմբերի 25-ին)

	Ռ. Կ.
Լոնդոն 10 ֆունտն արժէ . .	99 65
Բեռլին 100 մարկը — . . .	48 85
Փարիզ 100 ֆրանկը — . . .	39 50
Ոսկին — — — արժէ . .	7 96
Մաքսային կտրօններ — . .	159 25
Արծաթ — — — . .	1 10
Բորսային զեղչ — —	4% 5½—%
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի	103 12
— — — 2-րդ — —	103 25
— — — 3-րդ — —	› — ›
— — — 4-րդ — —	› — ›
— — — 5-րդ — —	› — ›
— — — 6-րդ — —	102 75
6% ոսկեայ ռէնտա	161 75
4% ոսկեայ փոխառութիւն . .	— —
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— —
— — — 2-րդ	— 102 62
— — — 3-րդ	— 104 75
Ներքին 5% առաջին փոխառ.	237 —
— — երկրորդ —	218 —
Պետական. երկաթուղային ռէնտա	103 75
5½ ռէնտա	— —
4% ներքին փոխառութեան.	94 75
5% գրաւ. թղթ. Ազն. կալ. բանկի.	101 75
Ար.ք. Ազն. կալ. բանկի խաղարկութեան գրաւ. թղթ. . .	191 25
Պետերբուրգի քաղաքային վարկի ընկերութ. պարտատոմսեր	102 12
Մոսկուայի քաղ. վարկի պարտատոմսեր — —	101 50
Օդեսայի — —	102 —
Թիֆլիզի — — —	98—
Գրաւ. թղթ. Թիֆլ. կալ. բանկ.	99 87
— — Քութայիսի	99 87

Բորսայի տրամադրութիւնը խաղաղ է:

ԶԱՆԱԶԱՆ

Missionary Review հանդէսը բացատրում է թէ ինչու քրիստոնէական քարոզչութիւնը Տաճկաստանում դրական արդիւնք ունենալ չէ կարող: Գլխաւոր պատճառը համարուում է տաճկական գրաքննութեան խստութիւնը, որով արգելւում են ամենաանմեղ կրօնական բովանդակութիւն ունեցող բրօշիւրներ: Նորերումս Տաճկաստանում արգելուել է Աստուածաշունչը այն պատրուակով, թէ նորա մէջ պատահում է «Հայաստան» բառը:

Dresdener Wochenblättern-ը ապացուցանում է, «դոկումենտների» հիման վրայ, թէ Շիլլէրը ռոմանական ծագումն ունի, իսկ Լէսսինգը սլաւոնական հրեայ է:

Յայտնի Նորվեգիացի բանաստեղծ Իբսէնը իւր շարադրութիւններից ստանում է այժմ 200,000 ռուբլի:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
ԱԲԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՓՈՍՏԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎՐԱՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-Ը.

Թիֆլիզից՝ հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը ուղևորվում է առաւօտեան 7 ժամին, գիշերում է Մլէթի կայարանում. Վլադիկավկազ է հասնում հետևեալ օրը ժամը 7-ին երեկոյեան

Նոյն տեսակ կառք ուղևորվում է նաև 9 ժամին առաւօտեան, գիշերում է Պասսանաուր կայարանում. իսկ տեղ է հասնում հետևեալ օրը 10 ժամին գիշերուայ:

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) ուղևորվում է կէսօրից յետոյ ժամը 3-ին և առանց գիշերելու տեղ է հասնում հետևեալ օրը ժամը 7-ին երեկոյեան:

Նոյն տեսակ կառք ուղևորվում է կէսօրից յետոյ ժամը 5-ին, նոյնպէս առանց գիշերելու տեղ է հասնում հետևեալ օրը 9 ժամին երեկոյեան:

Վլադիկավկազից՝ հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը ուղևորվում է առաւօտեան ժամը 7-ին, գիշերում է Մլէթի կայարանում. Թիֆլիզ է հասնում հետևեալ օրը ժամը 7½-ին երեկոյեան:

Նոյն տեսակ կառք ուղևորվում է առաւօտեան 9 ժամին, գիշերում է Գուդաուր, տեղ է հասնում հետևեալ օրը 9 ժամին երեկոյեան:

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) ուղևորվում է կէսօրից յետոյ ժամը 3-ին և առանց գիշերելու տեղ է հասնում հետևեալ օրը 7 ժամին երեկոյեան:

Նոյն տեսակ կառք ուղևորվում է կէսօրից յետոյ ժամը 5 ին և առանց գիշերելու տեղ է հասնում հետևեալ օրը 8½ ժամին երեկոյեան:

ՌՈՒՍԱՑ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն շաբաթ շոգենաւերի երթևեկութիւն Բաթումի, Օդեսայի եւ Կ. Պոլսի միջև:

Բաթումից դուրս է գնում.

Երկուշաբթի օրերը, ցերեկուայ ժամը 4-ին, ուղիղ ընթացքով Սուխումի և Նովորոսիյսկի վրայով:

Հինգշաբթի օրերը, ցերեկուայ ժամը 4-ին, ուղիղ ընթացքով Նովորոսիյսկի վրայով:

Կիւրակի օրերը, գիշերուայ ժամը 2-ին (շաբաթ գիշերը լոյս կիրակի), շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստները:

Բաթում է հասնում.

Չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան, ուղիղ ընթացքով Կերչի և Նովորոսիյսկի վրայով:

Ուրբաթ օրերը երեկոյեան, շրջանառու ընթացքով բոլոր նաւահանգիստներով:

Կիւրակի օրերը գիշերուայ 12-ի ժամին, ուղիղ ընթացքով Նովորոսիյսկի և Սուխումի վրայով:

Փոթիից դուրս է գնում.

Փոստային-մարդատար շոգենաւը դէպի Օդեսա, կիւրակի օրերը, առաւօտեան ժամը 8, իսկ հինգշաբթի օրերը, գործը վերջացնելուց յետոյ, դէպի Բաթում:

Փոթի է հասնում.

Փոստային-մարդատար շոգենաւը Օդեսայից ուրբաթ օրերը ցերեկով, իսկ կիւրակի օրերը Բաթումից լուսաբացին:

Ապրանքակիր-մարդատար գիծ.

Բաթումից դուրս է գնում հինգշաբթի օրերը, ցերեկուայ 2 ժամին, Փոթիի վրայով բոլոր նաւահանգիստները:

Բաթումից հասնում է հինգշաբթի օրերը կէսօրին մօտ Փոթիի վրայով:

Փոթիից դուրս է գնում ուրբաթ օրերը, գործը վերջացնելուց յետոյ, դէպի Օդեսա, իսկ հինգշաբթի օրերը առաւօտեան 9 ժամին դէպի Բաթում:

Փոթի է հասնում երկուշաբթի օրերը ցերեկով Օդեսայից, իսկ ուրբաթ օրերը երեկոյեան 6 ժամին Բաթումից:

Ապրանքակիր մարդատար նաւերի վրայ II և III կարգի համար ուղևորներ են ընդունվում առանց ուտելիք տալու:

Ընկերութեան գրասենեակը գտնվում է Թիֆլիզի Կալուածական Բանկի գալերէյում №№ 117 և 118:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան կար ու ձևի ուսումնարանի կից հոկտեմբեր ամսից բացվում է խոհարարական մասնաբաժին իգական սեռի համար:

Ցանկացողները գրուելու սորա դասընթացքին, կարող են դիմել կարուձևի ուսումնարանը, Սերգէևսկի փողոց, տուն № 14:

(89) (2—2)

Սեպտեմբերի 1-ից Երևանեան հրապարակի վրայ, քաղաքային տանը, դեղավաճառանոցին կից
ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ԴԵՂԱՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ
ՆԻՒԹԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏ
Մ. Ի. ԱՂՄՈՒՐՕՎԻ
(78) (100—7)

Parfumerie Ganterie
MODES
H. BERLEMONT
COIFFEUR
de S. A. I. le Grand Duc
MICHEL NICOLAÉVITCH

Bonneterie pour hommes. Chapeaux pour dames. Fleurs, plumes. Maroquinerie, ciseaux, rasoirs. Cravates, mouchoirs. Brosserie. Parfumerie française et anglaise des premières maisons.

Salon de coiffures pour dames.

Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են ամենայն ճշդութեամբ:

Берлемонъ, Дворцовая улица.

(91) (100—1)

Մոսկուայի վաճառատունը
Մ. ԵՒ Ի. ՄԱՆԴԻԼ
ԹԻՖԼԻԶՈՒ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ
(Գոլովինսկի պրոսպեկտի վրայ, տուն Միրիմանեանի),

Պատիւ ունի յայտնելու Թիֆլիզու մեծարգոյ հասարակութեանը, որ անցեալ տարիների օրինակաւ նշանակուած է ներկայ սեպտեմբեր 18-ից, կարճ ժամանակով, ԷԺԱՆԱԳԻՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ վերջնական գներով, սեզոնից մնացած բոլոր տղամարդկանց, կանանց և երեխաների պատրաստի հագուստներ. զիջումն կը լինի ֆաբրիկայի գնեցից շատ պակաս. գները նշանակուած կը լինին եարլըկների վրայ կապոյտ մատիտով № 50:

Հաւատարմատար Մոսկուայի վաճառատան
Ս. Բ. Դոլուխանեանց:

(86) (5—5)

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
ՄՐՑՈՂ
ՉՈՒՆԻ
ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ“
(ВѢНСКІЙ МАГАЗИНЪ)
Գօլօվինսկիյ պրօսպ., Առաջին գիմնազիայի հանդէպ, տուն Մդիվանիի

Ստացել ենք ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ աշնանային և ձմերային՝ ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ ամենավերջին ձևի:

Գները՝ ամենքին մատչելի են և անհամեմատ աւելի աժան՝ քան անցեալ տարիները:

Խուդավերդեան եղբայրներ:

(82) (40—8)

ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ ՀԱՅՈՑ ԾԽԱԿԱՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

	Ռ.	Կ.
1) Աղանեան՝ Աղօթատետր Հայոց եկեղեցական-ծխական և արքունի ուսումնարանների համար	—	10
2) › Կրօնի դասագիրք. երկրորդ տարի	—	25
3) › › երրորդ տարի	—	25
4) Սահակեանց Ս. ք. Սրբազան պատմ. հին—Ուխտի.	—	40
5) Տէր-Ստեփանեան՝ Սկզբունք քր. հաւատոյ.	—	60
6) Սիմոնեանց Պ.՝ Սրբազան պատմ. հ. կտակ.	—	50
7) Կոստանեան՝ Նախաշաւիղ գրաբար.	—	25
8) › Ծաղկաքաղ, շրջան Ա. գր.	—	25
9) › Ծաղկաքաղ, շրջան Գ. գր.	—	40
10) Եղիշէ ըստ Անձևացեաց օրինակի	—	80
11) Ղուկասեանց Հ.՝ Քերականութիւն գրաբար լեզուի Հայոց. . . .	—	50
12) › Ընդհանուր պատմութիւն, հին դար	—	80
13) Նազարեան՝ Հայոց լեզուի դասագիր գ: տարի	—	40
14) › » › » դ. տարի	—	60
15) › Ընտիր հատուածներ.	1	25
16) Ս. Մալխասեանց՝ Գրաբարի հոլով. խոնարհ. և նախդ.	—	25
17) » Գրաբարի համաձայնութիւնը.	—	50
18) Ս. Մանդինեան՝ Համառօտ մանկավարժութիւն	1	50
19) › Հենչէլի բացատր. ուսուց. համար	—	30
20) Գ. Երզնկեանց՝ Թուաբ. խնդիրներ և օրինակներ տարրական դասընթացք ա. և բ. տարի.	—	30
21) › գ. տարի.	—	35
22) Վարձելեան՝ Դասագիրք թուաբանութեան	—	70
23) Տէր-Սարգսեան՝ Վայելչ. դասաւանդ. եղանակը.	—	20
24) Երզնկեան՝ Դասագիրք ձայնագրութեան	—	60
25) Սիմէօնեան՝ Աշխարհագրութիւն, մ. բնակ.	—	60
26) » › մ. քաղաքական	—	60
27) Вересовъ, Рисованіе по сѣткѣ для самостоятельн. занятій дѣтей въ школѣ и дома	—	15
Тоже полное изданіе	—	25
28) Теръ-Давтянцъ, Рус. Сл. Рук. для Арм. уч. годъ I и II .	—	50
29) Теръ-Акопіанцъ, Начальная книжка Русск. язык. для Армянскихъ училищъ, годъ I, II и III	—	45
30) Его же, Учеб. Русск. языка для Армян. училищъ	—	60

Գումարով գնողներին 20% զիջումն է լինում:
Ծրարի և ճանապարհածախսը գնողների վրայ է:
(72) (5—3)

ԱՌԱՋԻՆ
ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾԱԿԱՆ (ՊԱՏԻ) ՕՐԱՑՈՅՑ
1893 Թ.
(Հինգերորդ տարի)
ՀԱՐՈՒՍՏ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ

Լոյս կը տեսնի հոկտեմբերի 15-ին. գինն է 60 կոպէկ, առանց ճանապարհածախսի (անցեալ տարի արժէր 75 կոպէկ): Հարիւրից աւելի գնողին 25% զեղչ է լինում:

ԳԻՒՏ ՔԱՀ. ԱՂԱՆԵԱՆՑ.

10—3

ԵՂԲ. ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՆԵՐԸ

Պատիւ ունին ծանուցանելու պ. պ. վաճառականներին, կոմիսիօնէրներին և առևտրական գործակալներին, որ Ն./տ. Սեպտեմբերի 1-ից ԲԱԳՈՒ ՔԱՂԱՔՈՒՄ ԲԱՑ ԵՆՔ ԱՐԵԼ ԿՈՄԻՍԻՕՆԷՐԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ, ԱՐՏԱՀԱՆԱԿԱՆ և ամեն տեսակ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կատարելու համար գրասենեակ: Մասնաւորապէս կատարում ենք նաև նաւթային գործեր:

Մենք յարաբերութիւն կ'ունենանք ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ, ԱՆԴՐԿԱՍՊԵԱՆ երկրների և ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ գլխաւոր քաղաքների հետ, ի մէջ այլոց Հաշտարախանի, Նիժնի-Նովգորոդի, Մոսկուայի և Օդեսայի և Կովկասեան բոլոր նշանաւոր քաղաքների ու երկաթուղ. կայարանների հետ:

Մեր կողմից ոչ մի ջանք չպիտի խնայենք, որ ապրանքների գնելը, վաճառելը, ուղարկելը կատարուին բարեխղճութեամբ և շուտափոյթ

ՄԵՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԿԸԼԻՆԻՆ ՄԱՏՉԵԼԻ և ՁԵՌՆՏՈՒ

Եղբարք Տէր-Նիկողոսեանց:

Մեր հասցէն ամփոփ՝ БАКУ Братья Теръ-Никогосянцъ.

Իսկ հեռագրերին՝ Баку Терникогосянцъ.

(76) (6—5)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
ՕՐԲԷԼ
Սոլոլակսկայա փողոց, սեփհական տուն №№ 14—16

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ { առաւօտները 8 — 12 ժամը. երեկոները 4 — 6 ժամը:
Իսկ կիւրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 — 2 ժամը կէսօրից յետոյ

(2) (150—103)

Բ. Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ
ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ԴԵՊՕ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ԵՒ ՆՈՏԵՐԻ
Մատակարար Արքունի թատրոնի և [illegible] ընկերութեան,

ՌՈՅԵԱԼՆԵՐ
ԵՒ
ՓԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

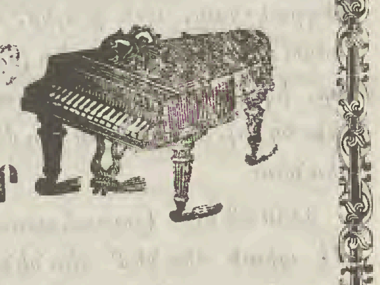

Պետերբուրգի գործարանների

Կ. Մ. ՇՐԵԴԵՐԻ—արքունի գործարան, ԵՂԲ. ԴԻԴԵՐԻՔԻ և ՍՄԻԹԴ ՎԵՏԵՆԵՐԻ, ինչպէս չէ իմիայն գործարաններից միակ գործակալ Կովկասում, Թիֆլիսում, եւ իմ երաժշտական դեպոյում ունիմ մեծ քանակութեամբ [illegible]:

Ջութակներ, ալտեր, վիոլոնչելներ, կոնտրբասներ, [illegible], [illegible], լարեր, նոտեր և երաժշտական գործիքների բոլոր պարագաներն առաջարկում եմ մեծ քանակութեամբ: Ընտիր [illegible]: Վաճառում եմ հատով և մեծ քանակով: Գները կարելի է վճարել մաս առ մաս: Օտարերկրացիների պատուէրները կատարւում են անմիջապէս: Գնած իրերն ընդունւում են ուղարկւում [illegible]:

Музыкальное депо Б. Мириманяна.
Тифлисъ, Дворцовая ул.

(62) (20—10)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 29 Сентября 1892 года.
Տպարան Յ. Մարտիրոսեանցի
Типографія И. Мартиросіанца, на Орбел. ул. д. № 1—2